

JAARVERSLAG 2014-2015

**van de Commissie van toezicht
bij de gevangenis te Gent**

Commissie van toezicht
bij de gevangenis te Gent
Nieuwewandeling 89
9000 Gent

maart 2016

Inleiding

Zoals in de vorige jaarverslagen (2011, 2012 en 2013), bevat dit document in de eerste plaats een **overzicht van de klachten** van gedetineerden in de gevangenis te Gent. Omdat de redactie van het vorige verslag (over het jaar 2013) pas in oktober 2014 werd afgerond, strekt dit verslag zich uit over de jaren 2014 en 2015.

In een tweede deel worden enkele **ontmoetingen en recente initiatieven** vermeld waarmee de commissie probeert een beter en ruimer beeld te krijgen van de werking van en het leven in de gevangenis.

In een derde deel stipt de commissie van toezicht een aantal **bijzondere punten van bezorgdheid** aan en formuleert zij enkele **aanbevelingen**.

Zoals in de vorige jaren onderstreept de commissie ook nu dat het aantal contacten met gedetineerden op zichzelf niet doorslaggevend is voor een beoordeling van de bejegening van de gedetineerden in de Gentse gevangenis. Enerzijds houdt niet elk contact een daadwerkelijke klacht in en is niet elke klacht even ernstig of gegrond. Anderzijds ziet de commissie alleen die gedetineerden die een gesprek met de commissie aanvragen, alsook de gedetineerden die zich bij het wekelijkse bezoek aan de gevangenis in de straf- of beveiligde cel bevinden. Bovendien, zoals een gedetineerde het ooit uitdrukte, is de commissie van toezicht geen commissie voor “complimenten” maar een commissie voor “klachten”. De lezer zal in dit verslag dan ook vooral vernemen wat volgens de gedetineerden in de gevangenis verkeerd loopt. Dit doet geen afbreuk aan al het goede werk dat in de instelling wordt verricht. Zo bijvoorbeeld beklagen gedetineerden zich doorgaans slechts over de omgang met een bepaalde penitentiair beambte omdat zij daarbij niet het comfort voelen van de conflictloze omgang met andere beampten.

Van bepaalde klachten staat het vast dat ze gegrond zijn, aangezien er werd bijgestuurd of een beslissing werd herzien. Van andere klachten kan worden aangenomen dat zij niet gegrond zijn, aangezien de directie de klacht onderzocht maar tot de bevinding kwam dat er niets aan de hand was. Nogal wat klachten hebben betrekking op, voor een buitenstaander, kleine vergissingen of haperingen in het penitentiaire systeem waarvan de gedetineerde voor al zijn behoeften afhankelijk is. Zij worden, waar nodig, gecorrigeerd. Een aantal klachten houden verband met structurele problemen in het Belgische gevangeniswezen en niet specifiek met (beslissingen van de directie van) de Gentse gevangenis.

De commissie ervaart een steeds groter vertrouwen van gedetineerden in de behandeling van de klachten die zij aan de commissie overmaken. Dat de gedetineerde vreest dat een klacht bij de commissie van toezicht niets oplevert en alleen maar negatieve gevolgen kan meebrengen – de vrees voor represailles van de penitentiair beambte over wie hij klaagde, of de vrees naar een andere gevangenis te worden overgebracht – heeft de commissie de voorbije jaren zelden nog gehoord. In een instelling met een directie die een open oor heeft voor klachten, bereid is de klachten te onderzoeken en hierover open communiceert, is voor dergelijke vrees geen plaats. Zoals de titel van een boek over het belang van consumentenklachten luidt: *“a complaint is a gift”*. De directie heeft de geschenken die de commissie haar aanbiedt, steeds in dank aanvaard.

Aangezien de commissie van toezicht nog niet de formele bevoegdheid van een klachtencommissie heeft (volgens de artikelen 148 en volgende van de basiswet) en aangezien de klachten door de directie ernstig worden onderzocht en indien nodig, een beslissing herziet of bijstuurt of initiatieven neemt om een herhaling van klachten te voorkomen, kiest de commissie ervoor niet zelf een onderzoek te voeren naar de gegrondheid van de klachten, bijvoorbeeld door het horen van personeelsleden van de instelling of van getuigen van de aangeklaagde feiten (bijvoorbeeld andere gedetineerden). Deze werkwijze biedt naar het oordeel van de commissie thans het voordeel dat de directie de klacht kan onderzoeken en een oplossing voor het probleem kan bieden op de wijze die het meest geschikt lijkt.

1. Overzicht van de klachten van gedetineerden

Het kwantificeren en kwalificeren van de klachten van gedetineerden is geen exacte wetenschap. Daarvoor is de aard van de klachten veel te divers.

Enkele gedetineerden kwamen bijna wekelijks melding maken van een of ander incident met een penitentiair bewakingsassistent. Andere gedetineerden stappen éénmaal naar de commissie van toezicht met “één” klacht over de wijze waarop zij worden bejegend.

Een klacht is ook dikwijls gelaagd en kan op verschillende manieren worden gekwalificeerd. Een klacht over een beperking van de mogelijkheid om te telefoneren, kan ook (en dikwijls veeleer) een klacht zijn over de wijze waarop de penitentiair bewakingsassistent met de gedetineerde omging: de gedetineerde vroeg of hij kon telefoneren, maar zijn vraag werd genegeerd en daarna was het te laat om nog te kunnen telefoneren. Of een verbale reactie van de gedetineerde op een als onterecht ervaren behandeling, wordt gevolgd door een als tendentius omschreven tuchtrapport en eindigt in een evenzeer als onterecht ervaren tuchtstraf voor “agressie tegenover het personeel”.

Een “klacht” kan ook de uiting zijn van een algemene onvrede over de situatie waarin de gedetineerde zich bevindt, zonder dat er sprake is van een concreet of aanwijsbaar “onrecht”.

In elk geval geven de hiernavolgende cijfers een beeld van wat de gedetineerden in de gevangenis als problematisch of onrechtvaardig ervaren.

1.1 Aantal contacten

1.1.a. Contacten in 2014

In 2014 had de commissie **164** gesprekken met gedetineerden die dit gesprek met een briefje hadden aangevraagd. Daarnaast had de commissie **33** gesprekken met gedetineerden in de straf- of beveiligde cel. In totaal sprak de commissie met **101** gedetineerden.

De commissie onderzocht voorts één klacht op vraag van de Federale Ombudsman aan wie door de partner van een gedetineerde een klacht was overgemaakt in verband met medicatie die onder dwang werd verstrekt.

Daaruit konden **143** klachten of opmerkingen (of, in het geval van gedetineerden in de straf- of beveiligde cel, problematische situaties) worden afgeleid die betrekking hadden op **82** verschillende gedetineerden.

1.1.b. Contacten in 2015

In 2015 had de commissie **146** gesprekken met gedetineerden die dit gesprek met een briefje hadden aangevraagd. Daarnaast had de commissie **33** gesprekken met gedetineerden in de straf- of beveiligde cel. In totaal sprak de commissie met **86** gedetineerden.

De Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen maakte één vraag over van familieleden van een gedetineerde die zich zorgen maakten over de gezondheidstoestand van hun gedetineerd familielid.

Daaruit konden **163** klachten of opmerkingen (of, in het geval van gedetineerden in de straf- of beveiligde cel, problematische situaties) worden afgeleid die betrekking hadden op **74** verschillende gedetineerden.

1.2 Voorwerp van de klachten in 2014 en 2015

- Klachten of vaststellingen bij het bezoek aan gedetineerden in de straf- of beveiligde cel (2014: 7 – 2015: 13)

De klachten die werden vernomen of de problematische situaties die werden vastgesteld bij het bezoek aan de strafcellen, worden hierna in een afzonderlijk hoofdstuk besproken.

- Gedrag of handelwijze van penitentiair beambten (2014: 38 – 2015: 48)

In 2014 waren achtendertig klachten afkomstig van tweeëntwintig gedetineerden. In 2015 waren achtenveertig klachten afkomstig van vierentwintig gedetineerden.

Sommige klachten hadden betrekking op willekeurig of onbehoorlijk gedrag van penitentiair beambten zoals: het geven van eten door het luikje van de celdeur in plaats van door de celdeur te openen, het verscheuren van een rapportbriefje voor de ogen van de gedetineerde, onheuse, dreigende of beledigende uitlatingen (“je mag nog wat verwachten van mij”, het aanspreken van een gedetineerde als “ezel”, “ik heb goesting om op uw muil te slaan”, ...), het niet op tijd openen van de cel om de eredienst bij te wonen, geen gevolg geven aan een vraag om medicijnen, het weigeren van navragen bij de medische dienst of de gedetineerde wel zijn medicijnen had gekregen (wat door een andere penitentiair beambte wel werd gedaan, en waarbij bleek dat de medicijnen inderdaad niet waren verstrekt), willekeurige weigering om de gedetineerde naar de wandeling te laten gaan, te laten telefoneren of douchen, het negeren van het oproeplampje, het wegnemen van jampotjes

uit de cel, het slaan met de celdeur, het niet-ervangen van een zekering voor een televisie en aan de gedetineerden zeggen dat er die avond wel een mooie film op televisie te zien is, de aanwezigheid van mannelijke penitentiair beampten, die zich niet afwendden, tijdens het zich ontkleden van een vrouwelijke gedetineerde bij een doktersconsultatie in het ziekenhuis, ...

Een gedetineerde beklagde zich erover dat de penitentiair beampten haar hadden gezegd dat zij tijdens de tuchtstraf "strikt" (afzondering in de aan de gedetineerde toegewezen verblijfsruimte) niet mocht deelnemen aan een vorming waarvoor zij was ingeschreven, hoewel dit wel kon.

Een gedetineerde wachtte al lange tijd op het doorsturen van zijn portefeuille vanuit de gevangenis waar hij voordien verbleef. Nadat hij bericht had gekregen dat zijn portefeuille was toegekomen, duurde het nog twaalf dagen vooraleer hij ze in handen kreeg. De gedetineerde geraakte gefrustreerd, haalde verbaal uit en kreeg dan een tuchtstraf opgelegd. De directie betreurde het misverstand dat te wijten was aan een mank verlopende communicatie tussen de sectie en het "bad", en dat, naar het aanvoelen van de commissie, veeleer te wijten was aan een gebrek aan inspanningen van de betrokken penitentiair beampte om deze eenvoudige kwestie tot een goed eind te brengen.

Sommige gedetineerden, in het bijzonder geïnterneerden, beklagden zich in het algemeen over een onvriendelijke of respectloze behandeling door sommige beampten. In 2015 klaagden in het bijzonder enkele vrouwelijke gedetineerden over de sfeer op de vrouwenafdeling. De directie bevestigde dat de toestand op de vrouwenafdeling niet optimaal was.

Een gedetineerde in de strafcel vertelde de commissie dat hij door het lint was gegaan toen een beampte hem orang-oetan had genoemd (bij gebrek aan concretere gegevens werd deze klacht niet aan de directie overgemaakt). Een andere gedetineerde meldde ons dat hijzelf naar de directie was gestapt met een klacht over een penitentiair beampte die zich ten aanzien van hem aan racistische opmerkingen schuldig maakte; volgens de betrokkene werd de beampte nadien op een andere plaats in de gevangenis tewerkgesteld. Een gedetineerde beklagde zich over racistisch gedrag door één welbepaalde beampte, een andere over racistisch gedrag bij verschillende beampten.

Sommige klachten blijven vaag: de gedetineerde voelt zich "gezocht" of "geprovoceerd". Een aantal klachten zullen ongetwijfeld ongegrond zijn. De gedetineerde beklagt zich dan ten onrechte over een terechte reactie van de beampte; zo werden opmerkingen van een beampte over te luide muziek of een te luid televisietoestel, of een tuchtrapport nadien door de gedetineerde als pesterij omschreven.

De directie onderzoekt de concrete klachten die de commissie haar overmaakt. Doorgaans worden de gedetineerde en de betrokken beampte over het incident gehoord. Dikwijls kan wat er precies is gebeurd, niet meer met zekerheid worden achterhaald, maar het bespreken van de klacht kan aan beide betrokkenen de kans geven uit het incident lering te trekken.

In een geval waarin een gedetineerde aangaf zwaar te lijden onder het gedrag van enkele beampten door wie hij zich gepest voelde, sprak de directie uitvoerig met de gedetineerde en met de betrokken penitentiaire bewakingsassistenten. De directie bracht hierover uitgebreid verslag uit. De conclusie luidde dat *“de betrokken partijen na verloop van tijd zelf de modus vivendi gevonden hebben om het werk- en leefbaar te houden”* en dat *“alle partijen de gepaste (volwassen) conclusies hebben getrokken en de situatie genormaliseerd is”*.

In enkele gevallen waarin sprake was van systematisch niet aanvaardbaar gedrag deelde de directie mee dat er ten aanzien van het personeelslid maatregelen werden getroffen.

Zonder meer positief is dat gedetineerden zelden nog aangeven dat zij ervoor terugdeinzen dat hun klacht aan de directie wordt overgemaakt uit vrees voor de reactie van de beampte of enige andere repercussie (b.v. een transfer naar een andere gevangenis). De bespreekbaarheid van klachten ontnemt een voedingsbodem aan gevoelens van rechteloosheid bij de gedetineerde of straffeloosheid bij de beampte.

- Tuchtsancties (2014: 8 – 2015: 17)

De commissie sprak in 2014 met acht gedetineerden en in 2015 met dertien gedetineerden die (sommigen meer dan eens) problemen hadden met het tuchtrapport dat zij hadden opgelopen of met de tuchtsanctie.

Heel wat van deze gedetineerden (18) kwamen – terecht of ten onrechte – melden dat wat in het tuchtrapport stond, onjuist, onvolledig of tendentius was. Enkelen onder hen meldden meer bepaald dat onvoldoende inspanningen werden geleverd om de waarheid te achterhalen: gedetineerden die het incident hadden meegemaakt, werden niet als getuige gehoord; de substantie werd als drugs omschreven maar werd niet onderzocht.

Zes gedetineerden beklagden zich in het bijzonder over de ernst van de sanctie.

Wellicht is het aantal klachten over tuchtsancties beperkt in verhouding tot het aantal opgelegde sancties. Omdat onterechte of disproportionele bestraffing een sterk nadelige invloed kan hebben op de verhouding tussen de gedetineerde en de instelling – één van de gedetineerden die (terecht of ten onrechte) meende herhaaldelijk ten onrechte of te streng te zijn gestraft, vond dat hij gezocht werd – besteedt de commissie aan enkele aspecten van het penitentiair tuchtrecht hierna bijzondere aandacht.

- Contacten met de buitenwereld (2014: 11 – 2015: 15)

De klachten hadden vooral betrekking op weigeringen van gewoon bezoek of ongestoord bezoek of op onvrede over bezoek achter glas. De regel dat ongestoord bezoek slechts mogelijk is door de partner van wie de naam bij de aanvang van de detentie wordt vermeld, of – wanneer die naam niet op dat ogenblik wordt vermeld – door de persoon van wie men bewijst dat men er al zes maanden duurzaam contact mee heeft (volgens het huishoudelijk reglement *“belangstelling heeft getoond die toelaat te geloven in de oprechtheid van de relatie met de gedetineerde”*), gaf dikwijls aanleiding tot klachten (7 klachten). Drie klachten

betroffen de weigering van bezoek door andere bezoekers dan de dichte familieleden (in welk geval de toelating tot het bezoek kan worden geweigerd bij gebrek aan “gerechtvaardigd belang” of wanneer er geïndividualiseerde aanwijzingen bestaan dat het bezoek de handhaving van de orde of de veiligheid in gevaar kan brengen).

Twee gedetineerden brachten moeilijkheden bij het huwen in de gevangenis ter sprake.

Pijnlijke voorvallen zijn de onterechte weigeringen van familieleden of bezoekers aan de inkom van de gevangenis. Een gedetineerde klaagde (voordat Sidis-suite in werking was) terecht over het terugsturen van zijn moeder en petekind omdat de actuele bezoekerslijst nog niet door de gevangenis waar de betrokkene voordien verbleef, was doorgestuurd. Een bezoeker van een andere gedetineerde die speciaal uit Parijs op bezoek kwam, werd aan de inkom tegengehouden omdat haar identiteitskaart (waarvan nochtans een kopie werd voorgelegd bij het aanvragen van het bezoek) vervallen zou zijn (wat niet eens het geval zou zijn geweest). De directie onderzocht het incident, erkende de pijnlijke vergissing, verduidelijkte dat de taak van het personeel zich in elk geval beperkt tot de controle van de identiteit van de bezoeker (en niet van de geldigheid van de identiteitskaart) en gaf de nodige verduidelijkingen aan de betrokken teamleider.

Een andere gedetineerde ondervond dat een bezoekerslijst bij een vorige opsluiting (en voordat Sidis-suite in werking was) niet gold bij een daaropvolgende opsluiting. De bezoeker van een andere gedetineerde werd een eerste maal wel tot het bezoek toegelaten, een tweede maal niet meer.

Drie klachten hadden betrekking op de bedeling van briefwisseling: vertrouwelijke briefwisseling met de advocaat werd (per vergissing) opengemaakt; brieven werden met vertraging bezorgd. Twee gedetineerde partners (die met elkaar per post communiceerden) verdachten een kwartierchef ervan briefwisseling achter te houden; volgens hen verdwenen de problemen vanaf het ogenblik waarop de mannelijke gedetineerde op een andere vleugel werd ondergebracht.

Twee gedetineerden klaagden erover dat een penitentiair beambte het hun moeilijk maakte bij het telefoneren.

- Tewerkstelling (2014: 6 – 2015: 12)

Vier geïnterneerden klaagden erover dat ze hun werk hadden verloren zonder te weten waarom deze beslissing werd genomen. Uit het antwoord van de directie bleek dat deze beslissingen terecht of begrijpelijk waren. Wellicht kon de beslissing aan de gedetineerde beter worden gecommuniceerd. Dit bleek ook in het geval van een gedetineerde die al geruime tijd tot ieders tevredenheid een vertrouwensfunctie vervulde, maar plotseling vernam dat hij deze functie niet langer kon uitoefenen omwille van de (recente) beslissing van de directie om de duur van een vertrouwensfunctie tot één jaar te beperken. Dezelfde gedetineerde bracht nadien nog een andere beslissing van weigering van een bepaald werk ter sprake zonder dat hem duidelijk was gezegd waarom hem die werkplaats (die hem wel nadien werd toegekend) werd ontzegd.

Twee klachten hadden betrekking op de aanrekening van prestaties. Het ene geval had betrekking op de onjuiste verdeling van de prestaties die twee celgenoten samen op cel hadden verricht. In het andere geval werd erover geklaagd dat er geen toelichting werd gegeven over de registratie van verrichte arbeid. Een systeem waarbij voor de registratie van prestaties vooral wordt gerekend op gedetineerden met een vertrouwensfunctie (fatiks), lijkt het gevaar van misbruik in zich te houden. In 2010-2011 werden klachten over fraude bij de registratie van prestaties gemeld. In het jaarverslag over 2011 signaleerde de commissie dat een systeem waarbij de gedetineerden zelf in belangrijke mate kunnen manipuleren wie wat heeft gedaan heeft, kwetsbaar bleek. Het risico dat een fatik zich indirect verrijkt, door bepaalde gedetineerden te bevoordelen ten nadele van andere gedetineerden, lijkt inderdaad niet volledig uit te sluiten.

In 2014 beklagden drie gedetineerden zich erover dat hen werd gezegd dat zij eerst in het werkhuis moesten werken alvorens zij een vertrouwensfunctie konden uitoefenen. De gedetineerden merkten op dat die regel klaarblijkelijk voor andere gedetineerden niet gold. In werkelijkheid gaat het niet om een onwrikbare regel en wordt er, wanneer op een werkplaats nood is aan een gedetineerde met een interessant profiel, inderdaad onmiddellijk aan die gedetineerde die werkplaats aangeboden. Een duidelijker communicatie kan dergelijke misverstanden voorkomen.

Andere gedetineerden beklagden zich over hun afzetting uit een vertrouwensfunctie na een tuchtstraf, over het soort werk dat hun werd toegewezen, of over het feit dat zij geen werk hadden.

Een gedetineerde beklagde zich erover, terecht zo bleek, over het feit dat hij rechtstaand werk in het werkhuis moest verrichten hoewel dit om medische redenen niet aangewezen was.

Eind 2015 besprak een maandcommissaris met de directie in het algemeen de organisatie van de tewerkstelling in de gevangenis (zie bijlage).

- Medische verzorging (2014: 20 – 2015: 12)

In 2014-2015 hadden veertien gedetineerden vragen bij de behandeling van hun aandoening door de arts in de gevangenis. Sommige gedetineerden vonden dat hun medische klachten niet ernstig werden genomen. Twee onder hen vertelden dat de dokter hen waarschuwde voor een tuchtstraf wegens onterecht beroep op de medische dienst. Het overmatig beroep op de arts door sommige gedetineerden is een reëel probleem, maar wellicht is dit probleem de uiting van andere noden. Wel rijst de vraag of de dreiging met tucht te verzoenen valt met de vertrouwensrelatie tussen arts en patiënt. Bij één gedetineerde bleek dat een gebroken ruggenwervel, opgelopen tijdens een arbeidsongeval in de gevangenis, niet meteen werd gediagnosticeerd; deze gedetineerde vond het onjuist dat hijzelf steeds zelf om een dokter had moeten vragen en dat de instelling zelf zijn letsel niet op eigen initiatief had opgevolgd.

In 2014 sprak de commissie een aantal keren een geïnterneerde vrouw die voortdurend grote pijn ervaarde en aan pijnstillers verslaafd was. Volgens de psychiater was de

betrokkene somatisch gezond maar zwaar psychisch ziek. De instelling waar ze voorheen verbleef, had haar naar de gevangenis teruggestuurd. Nochtans had ze een intensieve psychiatrische behandeling nodig die haar in de gevangenis niet kon worden geboden.

Twee gedetineerden uitten de klacht dat zij in de gevangenis te Gent andere of minder medicijnen kregen dan in de gevangenis waarvan zij kwamen. De artsen van de gevangenis signaleerden dat een uiteenlopend beleid in de verschillende gevangenissen bij het voorschrijven van medicijnen het moeilijk maakt afhankelijkheid van bepaalde medicijnen terug te dringen. Een andere gedetineerde klaagde in dezelfde zin erover dat de psychiater zijn medicatie afbouwde.

Een gedetineerde bracht ter sprake dat de tandarts te veel tanden trok. Een andere gedetineerde beklaagde zich erover dat de vulling van een snijtand steeds eruit viel en dat hij zich dan de dagen daarop met pijnstillers moest behelpen alvorens opnieuw op consultatie te kunnen gaan. Een derde gedetineerde liep een tuchtsanctie op na een incident in het tandartskabinet omdat de betrokkene na de behandeling zijn mond niet had mogen spoelen, en dan maar in de wastafel had gespuwd. Deze en soortgelijke klachten die via het gedetineerdenoverleg ter sprake kwamen, maakten het voorwerp uit van een gedachtewisseling met de tandarts (zie bijlage).

Slechts één klacht had in 2014 betrekking op de bedeling van medicijnen die soms veel te lang op zich zou laten wachten (de beklagde had 12 uur moeten wachten alvorens een pijnstiller te krijgen).

Een gedetineerde meldde dat hij tijdens nierkolieken 's nachts gedurende een uur had moeten wachten vooraleer iemand naar hem omkeek.

In enkele gevallen besprak de arts van de commissie het dossier met de arts van de gevangenis. Hieruit bleek dat op de diagnose of de behandeling geen aanmerkingen te maken waren.

Op vraag van de Federaal Ombudsman en met toestemming van de betrokken gedetineerde, keek de arts van de commissie ook het medisch dossier in van de gedetineerde die, volgens de klacht die zijn partner bij de Federaal Ombudsman had ingediend, zou lijden onder de medicatie die hem onder dwang zou worden toegediend. Inderdaad bleek dat de betrokkene op voorschrift van de psychiater en onder dwang éénmaal een inspuiting van een neurolepticum kreeg met zeer ernstige en langdurige bijwerkingen tot gevolg, waarvoor hij dan werd behandeld. De toediening onder dwang van medicijnen kwam ter sprake tijdens het gesprek van de commissie met de psychiaters (zie bijlage).

Een bezorgdheid naar de gezondheidstoestand van de gedetineerde werd ook geuit door de familieleden van een Noord-Afrikaanse gedetineerde die nauwelijks het Frans machtig was en, behoudens zijn broer voor wiens huwelijksfeest hij naar België was gekomen, niemand in België kende. Hij had diverse gezondheidsproblemen, ook van psychiatrische aard, en was herhaaldelijk in de beveiligde cel ondergebracht in afwachting van zijn overbrenging naar het medisch centrum te Brugge. Uit het dossier dat de commissie met toestemming van de betrokkene inkeek, bleek dat de directie zich bewust was van de moeilijke toestand waarin

de betrokkene verkeerde. Ook voor deze gedetineerde rees in het bijzonder de vraag naar de mogelijkheid van een adequate verzorging, zoals voor de meeste gedetineerden met psychiatrische noden of geïnterneerden in het algemeen maar voor deze gedetineerde in het bijzonder, in het bijzonder door de taalbarrière. Het is licht te begrijpen dat bij gebrek aan zinvolle communicatie het bijzonder moeilijk moet zijn de angstige, verwarde patiënt te behandelen, of diens verzet tegen het innemen van medicatie weg te nemen. De broer en schoonzus van de gedetineerde werden uitvoerig geïnformeerd door de directie, zodat aan hun bezorgdheid werd tegemoetgekomen.

Een aantal klachten waren te vaag om te worden onderzocht en waren wellicht de uiting van een gebrek van welbevinden.

- Optreden directie (2014: 2 – 2015: 2)

Eén gedetineerde klaagde erover dat hem de mogelijkheid om te telefoneren (tijdens een stakingsdag in de gevangenis) zou zijn ontzegd. Andere gedetineerden maakten in vaag geformuleerde klachten gewag van een onbevredigende communicatie met een directielid, of met de directie in het algemeen.

- PSD (2014: 7 – 2015: 5)

Zeven gedetineerden beklagden zich in 2014 over de behandeling van hun dossier door de PSD. De meeste klachten hadden betrekking op het beweerde gebrek aan medewerking of ondersteuning bij het uitwerken van een reclasseringsvoorstel, het gebrek aan informatie over de reclassering of een als slecht ervaren verstandhouding met de PSD-assistent. De directie onderzoekt ook deze klachten. Daaruit bleek dat de klacht veeleer verband hield met de problematische aard van het dossier dan met de behandeling van het dossier.

Ook de vijf klachten in 2015 betroffen algemene klachten over een als ontoereikend ervaren medewerking van de PSD.

Een punctuele klacht werd in 2014 geformuleerd door de gedetineerde aan wie de CBM een uitgaansvergunning had toegekend voor het maken, in samenspraak met de VDAB, van afspraken met potentiële werkgevers. Door het vertrek van de VDAB-consulente naar een andere gevangenis en de vakantie van de vaste PSD-begeleidster was de uitgaansvergunning voor een afspraak met een kandidaat-werkgever niet tijdig in orde gebracht en een afspraak met de werkgever, waarnaar de gedetineerde had uitgekeken, moest worden uitgesteld. De directie zegde toe de PSD te verzoeken dergelijke situaties te vermijden.

Een andere gedetineerde beklagde in 2014 zich erover dat hij nog geen penitentiair verlof had gekregen. Uit zijn dossier bleek dat de tijdsvoorwaarde was vervuld, maar dat bij gebrek aan PSD-verslag een aanvraag nog geen zin had. De directie zegde toe de problematiek van de timing van de behandeling van dossiers van veroordeelden verder binnen de instelling te bespreken.

- Verblijfsfel (2014: 3 – 2015: 6)

Ondanks klachten in dezelfde zin tijdens de vorige jaren werden in 2014-15 nog steeds niet-rokers op dezelfde cel met een roker ondergebracht. Een gedetineerde met zwarte huidskleur beklaagde zich zowel in juni als in november 2015 over het moeten delen van een cel met een roker. Tijdens het gesprek in juni bleek dat de betrokkene ook al voordien op een cel met een roker was geplaatst. De betrokkene weet dit aan het onrechtvaardig of racistisch gedrag van de beambte. Het feit dat in 2015 dezelfde gedetineerde tot driemaal toe een cel met een roker moest delen, is inderdaad frappant.

De andere klachten betroffen het niet kunnen delen van de cel met een vroegere celgenoot, of omgekeerd het moeten delen van de cel met een ongewenste celgenoot.

- “Kantine” en aanverwanten (2014: 6 – 2015: 4)

Drie klachten hadden betrekking op de te hoge prijs voor de televisie en op de praktische afwikkeling van het huurcontract.

De meeste klachten gaan over vergissingen bij de afrekening of bij de levering van de kantineproducten, de prijs ervan of onduidelijkheid over geldbedragen die van de rekening zijn gegaan (8 klachten).

- Transfers (2014: 4 – 2015: 3)

Gedetineerden vroegen de transfer van de partner, opgesloten in een andere gevangenis, of een transfer van zichzelf, om elkaar in dezelfde gevangenis te kunnen bezoeken. Een gedetineerde vroeg een transfer naar een andere gevangenis om zijn (ver wonende) familie meer op bezoek te kunnen krijgen. Een andere gedetineerde, die naar eigen zeggen door een andere gedetineerde werd geterroriseerd, kwam bij de commissie aankloppen omdat hij van het centraal bestuur geen transfer naar een andere gevangenis kreeg.

- Voeding (2014: 1 – 2015: 4)

Een gedetineerde vond dat hij te weinig jam per dag kreeg, een andere dat de portie brood te klein was en dat wie vegetarisch wou eten, dit zelf via de “kantine” moest bekostigen. Een derde meldde dat het eten te weinig gekruid was, en dat er wel eens zaken werden uitgedeeld waarvan de houdbaarheidsdatum overschreden was.

Ten slotte was er de klacht van een oudere gedetineerde met diabetes die van oordeel was dat de kwaliteit van zijn aangepaste voeding te wensen overliet. Uit het antwoord van de directie blijkt dat gedetineerden via de medische dienst op een keukenlijst voor aangepaste voeding terechtkomen. De aangepaste maaltijden zijn vetarm (geen frieten, geen sauzen, gestoomde groenten, ...). Diabetespatiënten krijgen eveneens suikervrije producten zoals suikervrije confituur, choco, appelcompote, zoetstofjes, peperkoek, ...

- Infrastructuur en uitrusting (2014: 0 – 2015: 2)

Twee klachten betroffen de volgens de gedetineerde onterechte aanrekening van een schadevergoeding voor beschadiging van respectievelijk de celdeur en een televisietoestel.

In beide gevallen betwistte de gedetineerde dat hij de schade had veroorzaakt. In één van de gevallen zou de gedetineerde pas een tiental dagen na de verandering van cel vernomen hebben dat het televisietoestel dat hij in zijn vroegere cel had, beschadigd zou zijn geweest.

- Fouillering/celcontrole (2014: 1 – 2015: 1)

Een gedetineerde klaagde over het wegnemen van de overtallige pijnstillers die bij een celcontrole werden gevonden.

Een andere gedetineerde betwijfelde of de beslissing tot fouillering op het lichaam werd genomen door de directeur. De directie bevestigde dat de beslissing door een directeur werd genomen en dat, zoals artikel 108, §2, van de basiswet voorschrijft, de beslissing van de directeur schriftelijk binnen de vierentwintig uur na de fouillering werd overgemaakt.

- Kledij (2014: 0 – 2015: 2)

De klachten gingen over het binnenbrengen en mogen dragen van eigen kledij.

- Diversen (2014: 29 – 2015 : 19)

Een vrouwelijke gedetineerde klaagde over de besparingsmaatregel om wekelijks slechts twee rollen toiletpapier gratis ter beschikking van de gedetineerden te stellen. Gedetineerden die meer toiletpapier nodig hadden, moesten die via de kantine aankopen. De maatregel hield volgens haar geen rekening met het feit dat een vrouw meer toiletpapier nodig heeft dan een man.

Twee klachten hadden expliciet betrekking op het niet bezorgen van rapportbriefjes, of het te laat ophalen van rapportbriefjes. Vragen of twijfels over de bezorging van rapportbriefjes worden wel door meer gedetineerden in het algemeen vermeld.

Overige klachten, vragen of opmerkingen hadden betrekking op:

- het feit dat de gedetineerde, door een of ander probleem, zijn strafdossier niet had kunnen inzien (2)
- onduidelijke communicatie vanwege de griffie (2)
- vertraging bij het doorsturen van de bezittingen van de gedetineerde bij een transfer (2)
- het verloren gaan van bezittingen van de gedetineerde bij een transfer (2)
- de uitzichtloosheid van een internering (3); één van de betrokken verklaarde euthanasie te willen
- de uitzichtloosheid van de detentie (2)
- onrust over een nakend assisenproces; de gedetineerde meldde wel dat zij een cel alleen had gevraagd om te kunnen omgaan met de spanning en dat op die vraag was ingegaan (1)
- zorgen over de procedure voor de rechtbank die in een internering zou uitmonden (2)
- de te beperkte mogelijkheid om te douchen tijdens de Gentse feesten wanneer het werk stilligt (1)
- het niet-uitvoeren van een betaling (1)

- beschadigingen bij het inpakken door de penitentiair beambte van de bezittingen van een (onrechtmatig afwezig gebleven) gedetineerde tijdens het leegmaken van zijn cel (1)
- de gevolgen van de stakingen, meer bepaald het wegvallen van activiteiten (1) en de onmogelijkheid om werk te verrichten (1)
- de schrapping, om onduidelijke redenen, van de fitnesslijst (1)
- het ontnemen van een leeslampje, wat gebeurde omwille van het vermoeden dat de gedetineerde de penitentiair beambte 's nachts wou verblinden om zaken te kunnen verbergen (1)

of op vaag geformuleerde problemen die weinig of niets te maken hebben met de bejegening van de gedetineerde zoals:

- problemen met de verzending van brieven (die klaarblijkelijk aan de gedetineerde zelf of aan de post te wijten waren) (1)
- problemen met medegedetineerden (acht klachten, waarvan zeven in 2014 en slechts één in 2015)
- een problematisch onderhoud met het CAW (1)
- het negatieve antwoord van NOVI op de vraag van een gedetineerde om hem te begeleiden naar de huwelijksplechtigheid van zijn zus (1)
- de intrekking van een uitgaansvergunning door de voorzitter van de CBM (1)
- de (wettelijke bepaalde) beperking tot één telefoongesprek per week tijdens de tuchtstraf van afzondering in de aan de gedetineerde toegewezen verblijfsruimte (1)
- het uitblijven van een bezoek door de politie bij wie de gedetineerde een klacht wil indienen (1)
- onvrede over een nakende terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank (1)
- een problematische verstandhouding met een therapeut (1)
- vragen over het verbod van vrij verkeer (opsecretstelling) door de onderzoeksrechter (1).

Een gedetineerde nam het op voor een geïnterneerde zonder familie, zonder werk en ogenschijnlijk zonder begeleiding.

Een Roemeense gedetineerde had vragen over de mogelijkheid om een uitgaansvergunning te krijgen om afscheid te kunnen nemen van haar pas overleden man. De vrouw had een kaarsje gevraagd voor in haar cel, wat haar niet werd toegestaan, maar de attente penitentiair beambte had in de plaats daarvan voorgesteld een bezinningsmoment in de kapel te organiseren, waarop de vrouw dankbaar was ingegaan.

De commissie sprak met deze gedetineerde met behulp van een Roemeense gedetineerde die het Frans machtig was. Dit was ook het geval voor een andere Roemeense gedetineerde wiens probleem er alleen in bestond dat hij niet kon communiceren behalve via rapportbriefjes die andere gedetineerden voor hem schreven. De directie bevestigde dat justitieel welzijnswerk zich bekommerde om de man en onder andere contact had opgenomen met het Roemeense consulaat.

Een klacht die geen betrekking had op de instelling zelf, luidde dat de veroordeelde op basis van de brief om zich bij de gevangenis aan te bieden, veronderstelde dat hij zijn gevangenisstraf onder elektronisch toezicht kon uitzitten, hoewel hij zijn straf wel degelijk in

de gevangenis moest ondergaan. Een onduidelijke redactie van deze brief door het parket ligt in dit geval aan de grondslag van de verwarring bij de gedetineerde.

1.3. Vergelijking over de periode 2011-2015

Het totale aantal klachten lag in 2014 en 2015 veeleer op het niveau van het jaar 2012 en merkelijk lager dan in 2013, dat klaarblijkelijk een piekjaar was (voor de jaren 2011-2015 respectievelijk 74, 135, 201, 143 en 163). De vergelijkbaarheid van de cijfers wordt enigszins beïnvloed doordat thans, voor het eerst, vaststellingen van problematische situaties in de strafcel worden meegeteld.

Het aantal aanvragen voor een gesprek (voor de jaren 2011-2015 respectievelijk 95, 185, 210, 164 en 146) geeft een duidelijker beeld van het aantal “klachten” in de werkelijke betekenis van het woord (al moet worden onderstreept dat niet elke aanvraag voor een gesprek werkelijk een klacht inhoudt). Het aantal gedetineerden met wie de commissie sprak (met uitsluiting van de gedetineerden in de straf- of beveiligde cel), volgt dezelfde lijn (respectievelijk 60, 79, 96, 78, 72).

Zoals hierboven al vermeld, is een doorgedreven vergelijking van de cijfers moeilijk om vele redenen. Niet elke klacht weegt even zwaar. Zo brachten enkele geïnterneerden in 2014-2015 talrijke, doorgaans gelijklopende klachten aan. Bovendien fluctueerde het aantal gedetineerden sterk. De overbevolking in 2012 en de beperking ervan in de loop van 2015, en de opening van het Forensisch Psychiatrisch Centrum zullen de cijfers hebben beïnvloed. Een andere factor is wellicht het feit dat de drempel om op de commissie een beroep te doen, lager is komen te liggen en het vertrouwen dat een beroep op de commissie een positief resultaat kan meebrengen, toegenomen is, wat, zo veronderstelt de commissie, tot een grotere meldingsbereidheid heeft geleid. Minstens even belangrijk als het aantal klachten, is de inhoud ervan. Niettemin zijn er een aantal opvallende tendensen.

Opvallend is de sterke stijging van het aantal klachten over het gedrag of de handelwijze van **penitentiair beambten**. Na een opmerkelijke stijging in 2012 (39 tegenover gemiddeld een twintigtal klachten in de jaren voordien) blijft het aantal klachten op een vrij hoog niveau (2014: 38 – 2015: 48), niettegenstaande het totale aantal klachten in 2014-15 lager lag. Wat is de oorzaak van dit groter aantal klachten: is de algemene sfeer in de gevangenis verslechterd, is er een grotere meldingsbereidheid, of gaat het over een combinatie van beide?

Het aantal klachten over **tuchtsancties** ligt eveneens relatief hoog, in het bijzonder in 2015 (2011-2015: 10, 10, 16, 8 en 17). In het bijzonder voor de klachten over tucht geldt dat de kwaliteit van de klachten belangrijker is dan het aantal klachten omdat de problemen die de commissie onderkent, veeleer structureel zijn.

Contacten met de buitenwereld zijn vanzelfsprekend voor de gedetineerde levensnoodzakelijk en de klachten hierover liggen dan ook hoger dan voor andere aspecten van het leven in de gevangenis (2011-2015: 10, 22, 17, 11 en 15).

Ook de **tewerkstelling** (2011-2015: 8, 7, 15, 6 en 12) is voor de gedetineerde van groot belang, zowel omwille van de nuttige tijdsbesteding buiten de cel, de contacten met andere gedetineerden, de voldoening van arbeid en, niet het minst, de mogelijkheid om geld te verdienen voor het aankopen van producten bij de “kantine”, de huur van een televisie, ...

De klachten over de **gezondheidszorg** zijn in 2015 opnieuw op een vergelijkbaar niveau gekomen als in 2011-2012 (2011: 8, 9, 28, 19 en 11). Verschillend ten opzichte van de vorige jaren is dat, nadat de orde van geneesheren toegelaten heeft dat de arts van de commissie van toezicht kennis kan nemen van het medisch dossier, de klachten kunnen worden onderzocht. Dit heeft de commissie toegelaten in een aantal gevallen het, zoals bleek, ongefundeerde wantrouwen van de gedetineerde ten aanzien van de behandeling in de gevangenis weg te nemen.

De cijfers tonen een betekenisvolle daling van het aantal klachten over de **PSD** (in de periode van 2011-2015 respectievelijk 0, 11, 23, 7 en 5). De bezorgdheid van de directie om bij te sturen als er problemen werden vastgesteld en de inzet van het PSD-team zijn daaraan wellicht niet vreemd.

De klachten over **materiële omstandigheden** zoals voeding, kledij, kantine en dergelijke zijn van dezelfde aard als de vorige jaren en zijn niet erg talrijk. Ook wat de **cel** als verblijfplaats betreft, zijn de klachten beperkt gebleven (2011-2015: 7, 12, 10, 3 en 6). Zoals hierboven al vermeld, mogen deze cijfers niet doen vergeten dat in 2015 dezelfde gedetineerde, niet-roker, tot driemaal toe de cel met een roker moest delen, wat niet aanvaardbaar is.

Het aantal vragen en klachten over **transfers** is beperkt gebleven (2011-2015: 8, 8, 2, 4 en 3), net zoals het aantal klachten over de **directie** (2011-2015: 10, 9, 5, 2, 2).

2. Ontmoetingen en recente initiatieven (tweede semester 2014 - 2015)

Op 17 oktober 2014 bracht de commissie op uitnodiging van de commissie van toezicht te Leuven, samen met de commissies van Antwerpen en Turnhout een bezoek aan de gevangenis van Leuven Centraal.

Op 17 maart 2015 had de commissie in de gevangenis een onderhoud met de Federale Ombudsmannen.

Op 23 juni 2015 sprak de commissie in de gevangenis met de heer Henri Heimans, voorzitter van de Commissie tot bescherming van de maatschappij, en mevrouw Johanna Brouckaert, ortho-agoge en beleidsmedewerker van OBRA.

De commissie nodigde de psychiaters uit voor een gesprek op 18 september 2015.

Met de tandarts vond zo een gesprek plaats op 20 oktober 2015.

De commissie van toezicht woont op regelmatige basis de vergaderingen van het Gedetineerdenoverleg bij. De commissie van toezicht woonde ook op 30 juni 2015 de presentatie bij van de voorstellen van het gedetineerdenoverleg aan de directie.

In 2015 bereidde de commissie een onderzoek voor naar de gevangenisbeleving bij gedetineerden door studenten criminologie tijdens hun stage bij de commissie van toezicht. Dit project zal in de loop van de maanden februari-mei 2016 worden uitgevoerd.

Tevens werd contact opgenomen met de Nederlandse collega's van de Commissie van toezicht bij de Penitentiare Inrichting Middelburg voor een bezoek aan deze penitentiare instelling en een kennismaking met deze commissie. In het bijzonder de rechtsprekende taak van deze commissie (het beklagrecht) en de combinatie van deze taak met de bemiddelingstaak, en de wijze waarop deze taken worden uitgeoefend, wekken de interesse van de Gentse commissie. Dit bezoek vindt plaats op 21 maart 2016.

3. Bijzondere punten van bezorgdheid en aanbevelingen

3.1. Fundamentele problemen blijven fundamenteel

In de jaaroverzichten 2011-2013 besteedde de commissie van toezicht in het bijzonder aandacht aan:

- de aanwezigheid van geïnterneerden in de gevangenis (jaarverslag 2011, jaarverslag 2012);
- het problematisch karakter van tuchtrechtelijke strafwaardigheid van geïnterneerden (jaarverslag 2011);
- de grote discretionaire beslissingsmacht van de directie (jaarverslag 2011);
- de moeilijke positie van de gedetineerde in de tuchtprocedure (jaarverslag 2011) (waarover ook hierna meer);
- de problemen op het vlak van gevangenisarbeid (jaarverslag 2011, jaarverslag 2012);
- het gebruik van de strafcel als beveiligde cel en de kwetsbaarheid van de gedetineerde in de strafcel (jaarverslag 2013) (waarover ook hierna meer);
- het gebrek aan permanente opleiding en ondersteuning van de penitentiair beambten (jaarverslag 2013).

De gesignaleerde pijnpunten blijven structurele problemen in het Belgische gevangeniswezen of op het vlak van het statuut van de gedetineerde, waarvan de oplossing het niveau van de individuele penitentiare instelling overstijgt. De commissie verwijst voor deze aangelegenheden uitdrukkelijk naar de vorige jaaroverzichten.

Hierna besteedt de commissie in het bijzonder aandacht aan enkele problemen die de commissie vaststelt bij het gebruik van de strafcel en op het vlak van de tuchtprocedure en aan de nadelige gevolgen voor de gedetineerden van de besparingen, in het bijzonder op het vlak van het personeel.

3.2. De gedetineerden in de straf- of beveiligde cel

3.2.a. Vragen over proportionaliteit van de dwang bij overbrenging naar de strafcel

Vier gedetineerden die in de strafcel waren opgesloten, beklagden zich over de disproportionaliteit van de fysieke dwang die met hun opsluiting in de strafcel gepaard ging. De commissie sprak met twee van deze klagers in de strafcel zelf en kon zelf verwondingen als gevolg van de overbrenging vaststellen. Twee andere klagers spraken met de commissie na hun opsluiting. Deze vier klagers spraken onder andere over slagen op het hoofd. Een opvallend element in drie van deze klachten is dat de klagers vermeldden dat de slagen werden toegebracht op een ogenblik waarop zij al duidelijk te kennen hadden gegeven dat zij niet langer weerstand boden. Eén van deze klagers meldde dat hij nog in het gezicht werd geslagen, met een blauw oog tot gevolg, toen hij al in de strafcel op de grond geboeid lag.

Eén van deze klagers vermeldde expliciet dat zijn kledij in de strafcel werd opengeknipt zonder dat men hem had gevraagd of hij zich zelf wou ontkleden om de strafcelkledij te kunnen aantrekken. In de vorige jaren noteerde de commissie ook al minstens driemaal dezelfde klacht. In één van deze gevallen ging het om een gedetineerde die na een uitgaansvergunning te laat en in dronken toestand zich bij de gevangenis had aangemeld.

Volgens de directie wordt de kledij alleen opengeknipt indien de betrokkene weigert mee te werken om strafcelkledij aan te trekken. Het feit dat deze gedetineerden uit eigen beweging melding maakten van het openknippen van de kledij op een ogenblik waarop zij, naar hun zeggen, hun verzet al lang hadden gestaakt, laat er toch wel twijfel over bestaan of de gedetineerde daadwerkelijk wordt gevraagd mee te werken aan het aantrekken van de strafcelkledij.

3.2.b. De vaststelling door de dokter van letsels die bij overbrenging naar de strafcel zouden zijn opgelopen

In het jaarverslag over het jaar 2013 wijdde de commissie al aandacht aan de vraag hoe de gedetineerde in de strafcel zijn letsels kan laten vaststellen indien hij van oordeel is dat op hem disproportioneel geweld werd uitgeoefend. De commissie verwees naar het standpunt van het CPT¹ dat van oordeel is dat wanneer de gedetineerde na een dwangmaatregel door de dokter wordt onderzocht, de arts alle vastgestelde sporen van geweld moet beschrijven, de relevante opmerkingen van de gedetineerde moet noteren en zijn bevindingen moet geven, en dat de gedetineerde over die informatie moet kunnen beschikken.² In dat jaarverslag vermeldde de commissie dat een arts tijdens een ontmoeting had bevestigd dat hij, wanneer een gedetineerde melding maakt van letsels door het overbrengen naar de strafcel, in het medisch dossier de letsels noteert die hij vaststelt. Wanneer de letsels niet zichtbaar zijn, noteert de arts dat de gedetineerde heeft verklaard dat er letsels zijn. Aan de gedetineerden wordt meegedeeld dat de letsels in het medisch dossier worden vermeld. Dit gebeurt ook wanneer de gedetineerde melding maakt van letsels die hij bij arrestatie of bij

¹ Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing / *Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants*

² CPT, *Normes du CPT. Chapitres des rapports généraux du CPT consacrés à des questions de fond*, <http://www.cpt.coe.int/fr/documents/fra-standards.pdf> (2015), p. 48, nrs. 60-61

het overbrengen naar de gevangenis zou hebben opgelopen. Eén van de klagers die zich beklaagde over zijn verwondingen bij de overbrenging naar de strafcel, vertelde de commissie dat bij inzage van het medisch dossier inderdaad werd vermeld dat de betrokkene hematomen en een lichte hersenschudding had opgelopen.

Het belang van de vaststelling door de dokter van letsels – als waarborg voor een bewaking van de proportionaliteit van de fysieke dwang bij de overbrenging van zich verzettende gedetineerden naar de strafcel – kan niet voldoende worden beklemtoond.

3.2.c. De geneeskundige verzorging van gedetineerden in de strafcel

Een gedetineerde beklaagde zich over een polsbreuk die hij bij de overbrenging naar de strafcel zou hebben opgelopen. De dokter onderzocht de pols aan het luikje van de deur van de strafcel en sloot op basis van die vaststellingen uit dat het om een gebroken pols ging. Een andere gedetineerde meldde dat de arts hem niet had willen onderzoeken en het luikje van de deur boos had dichtgegooid.

Een letsel wordt klaarblijkelijk niet altijd onmiddellijk behandeld. De commissie sprak met een gedetineerde die na een gewelddadig incident vermoedde dat zijn hand bij de overbrenging naar de strafcel gebroken was. Hij beklaagde zich erover dat zijn hand niet werd verzorgd, dat de dokter niet in de strafcel kwam en alleen pijnstillers voorschreef. Nadien bleek dat de betrokkene op advies van de dokter inderdaad voor onderzoek naar het ziekenhuis moest. De betrokkene weigerde evenwel op dat ogenblik de overbrenging naar het ziekenhuis. De agressiviteit van deze gedetineerde lag uiteindelijk aan de oorsprong van zowel zijn letsels als de niet-behandeling ervan. Niettemin kan de vraag rijzen of het letsel niet eerder had moeten zijn vastgesteld.

Tijdens één van haar bezoeken van de strafcel zag de commissie een gedetineerde, in voorlopige hechtenis, die ogenschijnlijk op de brits lag te slapen. Toen hij werd verwittigd van de aanwezigheid van de maandcommissarissen, bleek dat er geen contact met de man kon worden gemaakt: de betrokkene stond de hele tijd te trillen, leek niet te begrijpen wat werd gezegd en uit zijn mond droop speeksel met een witte substantie, zonder dat hij daarop reageerde. Op de fiche bij de cel stond geschreven dat de penitentiair beambte daags voordien de medische dienst had verwittigd. Nadat de commissie haar bezorgdheid over de gezondheidstoestand van de betrokkene had gemeld, deelde de directie mee dat de medische dienst de betrokkene herhaaldelijk had onderzocht en dat een opname in het ziekenhuis uiteindelijk niet noodzakelijk was. Niettemin klonk in het antwoord van de medische dienst een bezorgdheid in het algemeen door, een bezorgdheid die de commissie deelt: *“In de setting van een strafcel/veiligheidscel is er niet veel dat wij, artsen of psychiaters of verpleegkundigen, kunnen doen. Ook voor ons is dit vaak wikken en wegen en dit bezorgt ook ons kopzorgen”*.

3.2.d. De aanwezigheid van kwetsbare personen in de straf- of beveiligde cel

In de beveiligde cel ontmoeten de maandcommissaris dikwijls gedetineerden die zich in deplorabele omstandigheden bevinden: suïcidale personen die ter voorkoming van erger in die cel werden ondergebracht, mensen in psychotische toestand, geïnterneerden die door

de psychiatrische instelling terug naar de gevangenis werden verwezen maar door hun stoornis niet in een gewone cel terecht kunnen.

In 2014-2015 ontmoetten de maandcommissarissen onder andere:

- een jonge vrouw met de verstandelijke capaciteiten van een kleuter en een volledig decorumverlies. Zij lag halfnaakt op de brits en had haar uitwerpselen in de cel uitgesmeerd. Een andere keer liep zij, ogenschijnlijk onbezorgd, zingend in haar cel rond.
- een vrouw, door de psychiatrische instelling naar de gevangenis teruggestuurd, die na een suïcidepoging al vier dagen in de beveiligde cel zat. Bij haar onderbrenging in de beveiligde cel had zij wegens haar zeer geagiteerde gedrag een inspuiting gekregen. De commissie vernam nadien dat deze vrouw, nadat zij naar haar cel terug mocht, opnieuw een suïcidepoging ondernam en naar het ziekenhuis werd overgebracht.
- een man die wegens zelfmoordneigingen in de beveiligde cel was ondergebracht. Hij beklagde zich vooral over het feit dat men hem had overgehaald tot een verblijf in de beveiligde cel door hem te verzekeren dat hij in die cel mocht roken, wat echter niet het geval was. Hij had het ook koud.

De commissie signaleerde in een vroeger jaarverslag dat ook gedetineerden met ernstige psychische problemen of zelfmoordneigingen in de naakte cel terecht komen die, wanneer zij wordt gebruikt voor de uitvoering van de tuchtstraf van opsluiting in de strafcel, “strafcel” wordt genoemd en, wanneer zij dient voor de uitvoering van een beveiligingsmaatregel, “beveiligde cel”, en dat de onderbrenging van suïcidale of psychisch zieke mensen in deze cellen niet bevorderlijk is voor de toestand waarin zij zich bevinden. Het CPT maakte eveneens bezwaar tegen de aanwezigheid van kwetsbare personen in de strafcel: *“Plus généralement, des cellules disciplinaires ne devraient jamais être utilisées à des fins médicales. Le CPT est d’avis qu’un détenu présentant de graves signes de tendance suicidaire ou de comportement auto- ou hétéro-agressif en raison de troubles psychiatriques devrait être immédiatement transféré vers une unité d’urgences psychiatriques, laquelle dispose de traitements et de moyens appropriés, voire vers une annexe psychiatrique”*³.

De gevangenis te Gent beschikt thans over een prikkelarme cel. Zoals ook uit het gesprek met de psychiaters bleek, valt te hopen dat deze kamer intensief zal worden gebruikt voor mensen die zich in een kwetsbare toestand bevinden.

3.2.e. De detentie-omstandigheden

Behoorlijke kledij voor suïcidale personen

Gedetineerden krijgen in geval van suïcidegevaar bijzondere, scheurvrije kledij. Die kledij bestaat louter uit een broek. Voor vrouwelijke gedetineerden is er evenmin een bovenstuk; zij kunnen zich enkel bedekken met een deken. Dit maakt het deze gedetineerden moeilijk

³ CPT/Inf (2010) 24 (<http://www.cpt.coe.int/documents/bel/2010-24-inf-fra.pdf>), §130.

vrij op te staan van de brits waarop zij liggen en zich vrij in de cel te bewegen, bijvoorbeeld om met de maandcommissaris te spreken.

De vraag rijst of de menselijke waardigheid niet in het geding is en of er geen mogelijkheid bestaat om, in het bijzonder voor vrouwelijke gedetineerden, ook te voorzien in scheurvrije bovenkledij. Het CPT maakte bij haar bezoek aan de gevangenis van Ittre bezwaar tegen het naakt opsluiten van de gedetineerde in de strafcel en merkte op: “*Des vêtements adaptés existent qui permettent au détenu de conserver un minimum d’effets vestimentaires prenant en compte le risque suicidaire*”.⁴

De mogelijkheid om te douchen

Artikel 113, §2, 1°, van de basiswet (voor de beveiligde cel) en artikel 136 (voor de strafcel) bepalen dat de directeur er zorg voor draagt dat de gedetineerde zijn uiterlijk en lichamelijke hygiëne fatsoenlijk kan verzorgen.

Zes gedetineerden in de strafcel beklagden zich over de onmogelijkheid om zich te douchen.

Op de strafcelsectie is er nochtans sinds twee jaar een doucheruimte, maar zij wordt daartoe niet gebruikt en zij is veeleer een stockageruimte. De gedetineerde in de strafcel krijgt door het luikje van de celdeur een recipiënt (een gerecupereerd vat waarvan de bovenzijde werd weggesneden met een inhoud van vijf liter) met water om zich ermee te wassen. Zeker indien de gedetineerde voor meer dan drie dagen in een strafcel zit, is de terbeschikkingstelling van zo een wasteiltje onvoldoende. Het is bovendien pas wanneer de gedetineerde vraagt of hij mag douchen, dat de mogelijkheid daartoe bekeken wordt. De commissie beveelt dan ook aan dat de douches zo spoedig als mogelijk in gebruik worden genomen.

De directie signaleerde dat het personeelstekort er de oorzaak van is dat aan gedetineerden in de strafcel geen mogelijkheid tot douchen kan worden gegeven. Wanneer er onvoldoende personeel is, kan geen personeel worden ingezet voor het laten douchen van de gedetineerden in de strafcel.

Twee gedetineerden vermeldden ook dat zij hun tanden niet (behoorlijk) konden poetsen. Eén van hen vond de tandenborstel die ter beschikking wordt gesteld, ontoereikend. De directie antwoordde dat normale tandenborstels niet worden gegeven in de strafcel omdat zij tot steekwapens kunnen worden geslepen.

De mogelijkheid om in de buitenlucht te verblijven

Artikel 113, §2, 1°, van de basiswet (voor de beveiligde cel) en artikel 136 (voor de strafcel) bepalen voorts dat de directeur er zorg voor draagt dat de gedetineerde de mogelijkheid heeft om minstens één uur per dag in de buitenlucht te verblijven.

⁴ CPT/Inf (2010) 24, §130.

Zes gedetineerden vermeldden dat zij geen of nauwelijks de mogelijkheid hadden om in de buitenlucht te verblijven. Een gedetineerde meldde dat hij gedurende één week strafcel slechts een twintigtal minuten had kunnen “wandelen”.

Gedetineerden kunnen bijgevolg slechts uitzonderlijk een uur in de buitenlucht verblijven. Gedetineerden moeten bovendien hier zelf om vragen en dit wordt niet steeds toegestaan. De gedetineerde die wordt opgesloten in de strafcel op de vrouwenafdeling kan nooit in de buitenlucht verblijven.

De directie deelde mee dat de geïsoleerde wandeling onvoldoende veilig is om er de gedetineerde zonder toezicht te laten verblijven. Ook hier is het personeelstekort er de oorzaak van dat het luchten van in de strafcel opgesloten gedetineerden niet meer kan worden gegarandeerd.

Voor suïcidale personen beveelt een Franse omzendbrief overigens diverse activiteiten, zoals de “wandeling”, ten sterkste aan.⁵

Het luchten is in elk geval een basisrecht dat niet kan worden beperkt omdat een gedetineerde zich schuldig maakte aan agressie ten aanzien van penitentiair beambten.

De temperatuur in de strafcel

Het viel de commissie op dat de verwarming in de strafcellen ‘s winters regelmatig niet aanstond. Het was er in de wintermaanden regelmatig zeer koud. De gedetineerden hebben bovendien in de strafcel minder warme kledij en zij kunnen nauwelijks bewegen.

Wanneer een opmerking werd gemaakt over de temperatuur, werd soms gemeld dat de verwarming niet werkte. Een andere keer stelde de penitentiair beampte vast dat de verwarming blijkbaar niet aanstond. De reden voor de lage temperatuur was dan klaarblijkelijk niet een defect aan de verwarming, maar eenvoudigweg het feit dat de verwarming niet werd aangezet.

De commissie uit dan ook haar bezorgdheid over de inzet van het penitentiair personeel om aanvaardbare leefomstandigheden op de strafcelsectie te waarborgen.

Andere aspecten

Een gedetineerde klaagde erover dat hij niet beschikte over propere kledij, een andere dat hij geen boek kreeg, nog een andere dat hij zijn advocaat niet kon bellen.

Een mannelijke gedetineerde meldde dat hij bij het zich omkleden in de strafcel moest ontkleden in aanwezigheid van een vrouwelijke penitentiair beampte.

⁵ “Afin de lutter efficacement contre les risques de passage à l’acte suicidaire, il convient d’articuler et d’organiser ces différentes activités au cours de la journée afin de limiter au maximum les périodes d’inactivité en cellule disciplinaire. Il importe de rappeler qu’une majorité de passages à l’acte suicidaire se déroule en milieu et en fin d’après-midi.” (Circulaire du 11 juin 2011, art. 3.2.7.4.)

De vraag rijst of, zoals in bepaalde Franse gevangenissen, aan de gedetineerde niet de mogelijkheid moet worden geboden uit zijn cel persoonlijke bezittingen die in de strafcel zijn toegelaten, naar de strafcel mee te nemen. Gedetineerden kunnen vóór de hoorzitting alvast een zak samenstellen met toegelaten persoonlijke bezittingen, of zij kunnen nadien vragen, wanneer de plaatsing onder dwang gebeurde, dat bepaalde bezittingen worden opgehaald.

3.3. Vragen bij de toepassing van het penitentiair tuchtrecht

Wettigheid van de tuchtsancties

Bij het doornemen van tuchtdossiers (met toestemming van de gedetineerde) blijkt dat regelmatig onwettige tuchtsancties worden uitgesproken. Het betreft in het bijzonder de tuchtsanctie “ontzegging of beperking van de omgang met bezoekers van buiten de gevangenis in een lokaal dat is voorzien van een transparante wand die de bezoekers van de gedetineerde scheidt” (“glasbezoek”) en de andere bijzondere tuchtsancties.

Bijzondere ‘spiegelende’ sancties (artikel 133 van de basiswet) kunnen alleen worden opgelegd indien er een verband is met de feiten. Zo kan een beperking van het bezoekrecht alleen worden opgelegd indien de inbreuk werd gepleegd tijdens of naar aanleiding van een bezoekmoment. Toch wordt deze sanctie ook opgelegd voor feiten die niets te maken hebben met het bezoek. Zo kreeg een gedetineerde glasbezoek opgelegd voor het werpen van een voorwerp uit zijn celraam en kreeg een andere gedetineerde glasbezoek voor het bezit van verboden voorwerpen in zijn cel (SD-kaarten en drugs).

Het beperken van de bezoekmomenten (of het opleggen van glasbezoek) voor tuchtinbreuken die geen verband houden met het bezoek is in strijd met de internationale aanbevelingen zoals de Europese Gevangenisregels⁶ en de standaarden van het Comité ter Preventie van Foltering⁷ en met de basiswet. De sanctie wordt weliswaar weinig gecontesteerd, wellicht te wijten aan een gebrek aan kennis bij de advocatuur en de gedetineerden.

Het “glasbezoek”

Tijdens de uitvoering van de tuchtsancties ‘opsluiting in een strafcel’ (indien de tuchtsanctie meer dan drie dagen duurt) en ‘afzondering in de aan de gedetineerde toegewezen verblijfsruimte’ (‘strikt’), blijft de gedetineerde het recht behouden om bezoek te ontvangen van familieleden. Dit bezoek vindt echter plaats achter glas.

Aangezien de directie de mogelijkheid heeft hiervan af te wijken (artikelen 135 en 140 van de basiswet) en in het licht van de internationale aanbevelingen, lijkt het aangewezen het

⁶ “Restrictions on family contact but not a total prohibition, may also be used as a punishment. Such punishment should only be used where the offence relates to such family contacts or staff are assaulted in the context of a visit”, Commentary to the European Prison Rules, rule 60.

⁷ “Prisoners undergoing solitary confinement as a disciplinary sanction should never be totally deprived of contacts with their family and any restrictions on such contacts should be imposed only where the offence relates to such contacts”, CPT/Inf (2011) 28, §61.b.

glasbezoek tijdens deze sancties enkel op te leggen indien de inbreuk verband houdt met het bezoek. Met andere woorden, wanneer de sanctie ‘strikt’ of opsluiting in de strafcel werd opgelegd voor inbreuken die geen verband houden met het bezoek, kan worden overwogen het bezoek met de familie te laten plaatsvinden zonder transparante wand.

De waarheidsvinding tijdens de tuchtprocedure

In principe volstaat een tuchtrapport als bewijs van een tuchtinbreuk. De basiswet voorziet niet in een vooronderzoek waarbij bijkomende bewijselementen worden verzameld. Vaak blijft de hoorzitting beperkt tot het tuchtrapport en het wederwoord van een gedetineerde; ‘hard bewijs’ van de ten laste gelegde feiten ontbreekt dikwijls.

Klachten over tuchtsancties hebben dan ook regelmatig betrekking op de kwaliteit van het tuchtrapport en de waarheidsvinding. In het bijzonder wanneer de tuchtrechtelijke inbreuk het gevolg is van een discussie met een penitentiair beambte, bestaat het risico dat het tuchtrapport niet objectief is. Getuigen van de feiten kunnen het rapport objectiveren. In de praktijk worden gedetineerden die getuige waren van de feiten, niet gehoord. In het tuchtrapport wordt doorgaans wel vermeld welke penitentiair beampten van de feiten getuige waren. Het valt niet uit te sluiten dat dit in bepaalde gevallen geen voldoende waarborg is voor de objectiviteit van het rapport. Eén van de klachten luidde dat een tuchtrapport penitentiair beampten als getuigen vermeldde die, volgens de klager, onmogelijk de feiten hadden gezien.

Vanzelfsprekend is het voor de directeur-voorzitter die de tuchtzaak behandelt, niet eenvoudig de feiten in al hun aspecten juist te beoordelen. Dat de directeur-voorzitter in eerste instantie voortgaat op wat in het tuchtrapport werd vermeld, is logisch. Niettemin lijkt minstens in bepaalde gevallen een zorgvuldige waarheidsvinding te vereisen dat een (kort) vooronderzoek wordt gevoerd, bijvoorbeeld door het horen van getuigen die de gedetineerde aanwijst. Zo niet kunnen de gedetineerden de indruk krijgen dat wat zij beweren, toch niet ertoe doet, wat tot een aantasting van de legitimiteit van het tuchtgezag kan leiden.

Het belang van een correct tuchtrechtelijk klimaat

Ook is er een evident verband tussen het algemene tuchtrechtelijke klimaat en de dynamische veiligheid.

Tuchtrechtelijke inbreuken zijn soms het geval van een misverstand tussen de gedetineerde en de beambte dat uit de hand loopt omdat één van beide partijen zich slecht begrepen voelt. De woordenwisseling of de fysieke interactie waartoe het misverstand leidt, zeker bij gedetineerden of personeelsleden die onder druk staan, kan al snel uitmonden in uitingen of handelingen van de gedetineerde die als “agressie ten aanzien van het personeel” of als het “het geen gevolg geven aan de aanmaningen en de bevelen van het personeel van de gevangenis” kunnen worden omschreven. Het tuchtrapport dat dan wordt opgesteld, ontmijnt het conflict dat is ontstaan, niet: gedetineerde en beambte blijven tegenover elkaar staan.

Wanneer de beambten in dergelijke situaties het conflict weten te ontmijnen, wordt de relatie tussen beambte en gedetineerde hersteld en versterkt, wat de orde en veiligheid in de gevangenis in het algemeen ten goede komt. Een alternatieve afhandeling van bepaalde tuchtzaken, erin bestaande dat de gedetineerde en de beambte in een gezamenlijk gesprek het incident kunnen plaatsen en één van hen (of beiden) zich oprecht verontschuldigt voor wat verkeerd is gelopen en waarbij de tuchtzaak wordt geseponeerd, zou wellicht ook mogelijkheden bieden om tuchtzaken van gering belang op een positieve wijze af te ronden.

Dit alles vergt uiteraard een toereikende opleiding en begeleiding van het personeel en een personeelsbezetting die een investering van tijd en energie in het uitwerken van een dergelijke bemiddeling toelaat. Het huidige klimaat van besparingen doet vrezen dat deze (en andere noodzakelijke) investeringen in het penitentiair systeem een illusie zullen blijven.

3.4. De gevangenis lijdt onder een gebrek aan investeringen

Geen tijd voor vorming

Minstens even belangrijk als investeringen in infrastructuur zijn de investeringen in menselijk kapitaal. Als de maatschappij gedetineerden niet aan hun lot wil overlaten, moet de maatschappij in het gevangenispersoneel investeren. Belangrijker dan de stevigheid van de celdeur, is de sociale en menselijke robuustheid van de penitentiaire bewakingsassistenten. Zij moeten omgaan met een zeer divers samengestelde groep van personen, onder wie niet weinigen kampen met zware problemen van allerlei aard (sociale, gezins- of relatieproblemen, psychische problemen, verstandelijke beperkingen, persoonlijkheidsstoornissen, ...). De omgang tussen gedetineerde en penitentiaire bewakingsassistent is voorts bijzonder door de aard van hun verhouding. De gedetineerde bevindt zich in een ondergeschikte positie en is afhankelijk van de bewakingsassistent, die met zijn machtspositie moet kunnen omgaan.

Het gevangenispersoneel verdient dan ook een grondige opleiding en een voortdurende begeleiding om een zinvolle interactie tussen gedetineerde en bewakingsassistent maximaal mogelijk te maken.

De marge voor vooruitgang door een betere opleiding en begeleiding van het personeel blijft echter onbenut. Het opleidingsaanbod van het centraal bestuur is beperkt, de tijd die voor opleiding beschikbaar is zo mogelijk nog beperkter.

Het krappe personeelsbestand noodzaakte de directie in het najaar van 2015 tot een beperking van de opleidingsdagen. Daardoor viel ook het door de directie gesteunde project van de commissie om tijdens de teamopleidingsdagen zich aan het personeel van de gevangenis voor te stellen, in het water.

Geen volledig samengesteld zorgteam

Het zorgteam dat voor de geïnterneerden werd ingesteld, illustreert even frappant de ontoereikende investering in menselijk kapitaal. Het team bestaat in principe uit een

psychiater, psycholoog-coördinator, maatschappelijk assistent, bewegingstherapeut, ergotherapeut, opvoedkundige en psychiatrisch verpleegkundigen, maar dit zorgteam, destijds bedoeld voor dertig geïnterneerden, is niet volledig samengesteld en het moet instaan voor een veel grotere groep geïnterneerden. De psychiatrisch verpleegkundigen worden met contracten voor uitzendarbeid tewerkgesteld, zodat geen continuïteit in de zorgverlening gegarandeerd is.

Onvoldoende personeel voor alle noodzakelijke taken

In het bijzonder de gedetineerden ondervinden de gevolgen van de besparingen en de hiermee gepaard gaande vermindering van het bewakingspersoneel van 198 naar 180.

Aangezien niet op bewaking en veiligheid wordt bespaard, leidt elke beperking van het personeel ertoe dat alles wat het leven in een gevangenis draaglijker moet maken – tewerkstelling, bezoek, sport, ontspanning, cultuur, activiteiten – in mindere of meerdere mate erbij zal inboeten.

Zoals vermeld beklagden de gedetineerden in de strafcel zich over het feit dat hun niet de mogelijkheid werd geboden te douchen of te wandelen. Ook daarvan ligt de oorzaak in het gebrek aan beschikbaar personeel om hierop toe te zien. Volgens een mededeling van de directie zou het gebruik van de douche een te grote inzet van personeel vergen (vier leden van het interventieteam).

Inspanningen om aan deze noden te voldoen, zouden moeten worden gecompenseerd door besparingen op andere noden.

Gesloten “winketten”

Na een vrij ernstig incident in de lente van 2015 werden de luikjes in de celdeuren – in het gevangenisjargon de “winketten” – gesloten.

Zoals de commissie van toezicht tijdens het gedetineerdenoverleg kon vernemen, konden de (meeste) gedetineerden begrijpen dat deze maatregel tijdelijk werd opgelegd tot wanneer de rust in de gevangenis was teruggekeerd. Deze maatregel bleef echter voor de mannelijke gedetineerden gehandhaafd.

De gedetineerden ervaren dit als onterecht. Het incident vond immers niet zijn oorsprong in de geopende luikjes en het sluiten van deze luikjes wordt door de gedetineerden die vreemd zijn gebleven aan de incidenten, als een straf ervaren. Gedetineerden ervaren door het gesloten luikje immers (nog) minder vrijheid: de mogelijkheid van verluchting wordt beperkter; de contacten met penitentiair beambten verlopen minder gemakkelijk; de tweede rondgang met het overschot aan eten, de bedeling van post, boeken en cd's van de bibliotheek,: het wordt allemaal moeilijker. Sommige gedetineerden vinden weliswaar rust bij het gesloten luikje. Het was evenwel altijd voor een gedetineerde mogelijk, als hij dat wenste, het luikje te sluiten. De wens van deze gedetineerden is dus niet onverenigbaar met die van gedetineerden die een open luikje verkiezen.

De gedetineerden vermoeden dat de gesloten luikjes vooral de repressieve taak van de penitentiair bewakingsassistenten verlichten omdat gesloten luikjes het “winkettoerisme” – daarmee wordt bedoeld de ongeoorloofde communicatie tussen gedetineerden via de open luikjes – onmogelijk maken.

Ook de commissie kan slechts vermoeden dat dit gebeurt onder druk van het personeel en de personeelskrapte, want gesloten luikjes betekenen minder interactie tussen cel en gang, zowel de ongewenste interactie tussen gedetineerden (“winkettoerisme”) als de nochtans noodzakelijke en wenselijke interactie tussen gedetineerde en penitentiare bewakingsassistent.

Tijdelijke sluiting van een verdieping op vleugel A

Tijdens de zomer van 2015 werd de derde verdieping op vleugel A tijdelijk gesloten. Deze sluiting had tot gevolg dat nieuwe gedetineerden tijdelijk op de grond moesten slapen. Hoewel er geen overbevolking is, waren er hierdoor toch regelmatig een tiental “grondslapers”. Zowel de gedetineerden die niet beschikten over een eigen bed als de gedetineerden die hun cel moesten delen met een extra gedetineerde, waren van deze toestand de dupe.

Ook deze maatregel werd genomen als gevolg van het personeelstekort, in het bijzonder tijdens de vakantieperiode. De gevolgen van deze maatregel werden later gemilderd door gedetineerden met een vertrouwensfunctie die overdag weinig op cel zijn, te groeperen op een sectie, zodat alvast op die wijze personeel kon worden bespaard.

Het spreekt vanzelf dat de instelling zelf niet kan ontsnappen aan de beperking van het personeelskader en zich hierdoor voor een moeilijke rationaliseringsoefening geplaatst ziet.

De commissie kan slechts de aandacht van de beleidsverantwoordelijken vestigen op de nadelige gevolgen die deze besparingen voor de gedetineerden tot gevolg hebben.

Beperking van de tewerkstellingsmogelijkheden van geïnterneerden

De bezuinigingen en de daarmee gepaard gaande terugval van het bewakend personeel van 198 naar 180 heeft ook gevolgen voor de tewerkstelling. Voorheen waren 20 geïnterneerden aan de slag met industriële arbeid in de antrozaal. Ze werden er bewaakt en begeleid door 2 personeelsleden onder wie één zorgbeambte. Nu kan daarvoor maar één personeelslid meer worden vrijgemaakt, waardoor slechts 10 geïnterneerden in de antrozaal tewerkgesteld zijn.

BIJLAGEN

I. VERSLAG VAN DE BESPREKINGEN MET EEN AANTAL ACTOREN BINNEN EN BUITEN DE GEVANGENIS (*)

I. Gesprek op 17 maart 2015 met de Federale Ombudsmannen

De federale ombudsman zette de werkwijze van zijn instelling uiteen. De federale ombudsman beoogt met het onderzoek van de klachten een hefboomeffect, m.a.w. een structurele verbetering die een herhaling van de klachten voorkomt.

De federale ombudsman onderzoekt klachten over de federale administraties, de werking van de federale administraties op vraag van de Kamer van volksvertegenwoordigers en meldingen van veronderstelde integriteitschendingen binnen de federale administratieve overheid. De federale ombudsman formuleert aanbevelingen tot verbetering, en brengt verslag uit aan het parlement.

Het aantal dossiers in verband met het gevangeniswezen bedroeg in 2013 ongeveer 65 dossiers en in 2014 ongeveer 55 dossiers. Zij betroffen in hoofdzaak de toekenning van uitgaansvergunningen en penitentiair verlof, de levensomstandigheden in de gevangenis, de gezondheidszorg, het bezoek en de transfer van gedetineerden.

De federale ombudsman kan in het bijzonder het geëigende kanaal zijn voor klachten die het niveau van de individuele gevangenisinstelling overstijgen. Bij klachten die op een specifieke gevangenis betrekking hebben, wordt de directie per brief over de klacht geïnformeerd en worden vragen gesteld en documenten opgevraagd. Bij klachten op een niveau dat de individuele instelling overstijgt, wordt met het directoraat-generaal contact opgenomen.

De ombudsman handelt alleen op basis van een klacht. Het onderzoek van de klacht begint met een vraag naar informatie. De ombudsman beschikt over onderzoeksbevoegdheden. Hij kan personen horen die daarbij vrijgesteld zijn van hun beroepsgeheim. De ombudsman beoogt steeds door dialoog en debat, vanuit een constructieve ingesteldheid, in overleg met de administratie een oplossing te zoeken voor het probleem.

De ombudsman stelt bij onderzoek van de klacht al dan niet een disfunctie vast. Zijn besluiten worden steeds aan beide partijen meegedeeld. Eventueel worden aanbevelingen geformuleerd.

* De verantwoordelijkheid voor de weergave van de inhoud van de bespreking berust uitsluitend bij de commissie van toezicht. Het verslag beoogt niet een volledig beeld te schetsen van de omstandigheden waarin de actoren binnen de gevangenis hun opdracht vervullen.

II. Gesprek op 23 juni 2015 met de heer Henri Heimans, voorzitter van de Commissie tot bescherming van de maatschappij, en mevrouw Johanna Brouckaert, ortho-agoge en beleidsmedewerker van OBRA

De beperkte mogelijkheden van psychiatrische behandeling van (onder andere) geïnterneerden binnen de gevangenis kwamen ter sprake. De psychiatrische behandeling beperkt zich hoofdzakelijk tot crisispsychiatrie en omvat nauwelijks werkelijke therapeutische behandeling. De behandeling is hoofdzakelijk medicamenteus. De toediening van deze medicatie wordt veeleer problematisch geacht omdat de medicijnen door bewakingspersoneel worden verstrekt en er geen afdoende controle is op de werkelijke inname ervan. De toediening van medicatie onder dwang is eveneens problematisch. De toediening van antipsychotica als dwangbehandeling wordt door de Nationale Raad van de Orde van de geneesheren alleen aanvaard onder strikte voorwaarden en in een medisch-verpleegkundig kader dat voldoende professioneel toezicht op de patiënten garandeert. De strafcelsectie biedt onvoldoende waarborgen om te controleren of de medicatie geen bijwerkingen veroorzaakt.

De uitstroom van geïnterneerden is een pijnpunt. “Justitie” voorziet niet in een extern georganiseerde zorg voor geïnterneerden, behalve in het Forensisch Psychiatrisch Centrum. Dit brengt mee dat “justitie” grotendeels afhankelijk is van de zorgsector, die te kampen heeft met wachtlijsten en beperkte financiering en die (anders dan het Forensisch Psychiatrisch Centrum) geen opnameplicht heeft. Wanneer de zorginstelling de keuze heeft tussen opname van een gewone psychiatrische patiënt en een forensische patiënt, wordt snel de keuze voor de eerste gemaakt.

De wet op de interne rechtspositie van de gedetineerden is niet aangepast aan het profiel van de geïnterneerde personen die eerst en vooral patiënten zijn. Voor geïnterneerde personen zou een afzonderlijke regeling inzake interne rechtspositie moeten worden uitgewerkt die veel meer rekening houdt met de wet op de patiëntenrechten. Tuchtstraf opgelegd aan daders die niet toerekeningsvatbaar zijn verklaard, is volledig inadequaat en contradictoerisch.

Het Forensisch Psychiatrisch Centrum is zwaar beveiligd en is gericht op personen die niet in de reguliere zorgsector terecht kunnen.

Mevrouw Brouckaert lichtte de werking “Ontgrendeld” van vzw Centrum OBRA toe. Deze werking richt zich op geïnterneerden die in de gevangenis te Gent verblijven en ingeschreven zijn bij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) (of ervoor in aanmerking komen) met een handicap (verstandelijke handicap, psychische handicap,...) en met perspectief op sociale integratie in de samenleving.⁸

“OBRA” werkt in de gevangenis met vier voltijdse begeleiders, een psycholoog en een coördinator, en met drie maatschappelijk werkers die op de achtergrond de werking ondersteunen.

⁸ Zie verder voor een overzicht van de doelstellingen, agogische principes en de werking van OBRA de website <http://www.obra.be>.

De werking “NOVI” (Netwerk Ondersteuning Voor Internering) biedt een aanspreekpunt voor de familie en het sociaal netwerk, en biedt ondersteuning en begeleiding bij het herstel en het onderhouden van contacten met de familie of het sociaal netwerk.

Mevrouw Brouckaert wees op de ingrijpende aard van een verstandelijke beperking. Een “lichte verstandelijke beperking” verwijst naar het verstandelijk vermogen van een kind van 7 tot 11 jaar. Voor een matige, ernstige en diepe verstandelijke beperking is dat een verwijzing naar het verstandelijk vermogen van een kind van respectievelijk 4-7 jaar, 2-4 jaar of minder dan twee jaar. De voornaamste kenmerken van de verstandelijke beperking zijn: een heel concreet en situatiegebonden leren en denken dat weinig gedifferentieerd is, geheugen- en aandachtsproblemen, taal- en begripszwakte, een sterkte oriëntatie op het hier-en-nu en een beperkte tijdsbeleving, een beperkt inzicht in oorzaak en gevolg, een rigider en weinig flexibel denken en beperkte sociale vaardigheden die zich kunnen uiten in naïviteit, sociaal isolement, eenzaamheid of in problematisch gedrag (zoals agressie).

Vanuit dit oogpunt valt te verklaren dat een tuchtrechtelijke aanpak van geïnterneerden met een verstandelijke beperking niet voldoet. Bij hen is veeleer een onmiddellijke reactie nodig; het verband tussen het vergrijp en de tuchtbeslissing later is voor hen te verwijderd. Ook problematisch is de waardering van onwenselijk gedrag als tuchtrechtelijke inbreuk, ongeacht of het gaat over een gewone gedetineerde of een geïnterneerde met een verstandelijke beperking. Het gedrag dat dan tuchtrechtelijk wordt gesanctioneerd, is in werkelijkheid dikwijls de uiting van de psychiatrische stoornis. De gevolgen van een tuchtstraf (met bijvoorbeeld de beperking van bezoek door familie) kunnen voor deze kwetsbare personen ook veel zwaarder aankomen. OBRA pleit op dit punt vooral voor een preventieve aanpak van problematisch gedrag door een duidelijk begrenzing.

OBRA overlegt in voorkomend geval met de directie over geïnterneerden die op een problematische manier functioneren. OBRA stelt bij de directie veel goede wil vast, al kan altijd wel eens een ongelukkige beslissing worden genomen.

OBRA is voor de geïnterneerden het aanspreekpunt voor alles wat verband houdt met het Vlaams agentschap (VAPH) en biedt ook wel bijstand voor het uitwerken van een ambulante reclassering. OBRA staat ook in voor de begeleiding van geïnterneerden buiten de gevangenis, bijvoorbeeld voor een intakegesprek. Voor haar doelpubliek acht OBRA een meer proactieve begeleiding door de PSD aangewezen. De contacten met de PSD verlopen voor de cliënten van OBRA wat stroever omdat een gesprek met een rapportbriefje moet worden aangevraagd.

De commissie bracht ter sprake dat, zeker in het verleden, verschillende geïnterneerden zich beklaagden over pestgedrag van sommige penitentiair beambten. Wanneer problematisch gedrag wordt vastgesteld, probeert OBRA dit bespreekbaar te maken bij de betrokken beampte. OBRA is van overigens van mening dat de bejegening in de Gentse gevangenis beter is dan in andere gevangenissen.

OBRA geeft ook vorming aan penitentiair beambten. Met deze vorming bereikt zij doorgaans alleen de beambten die al in het onderwerp geïnteresseerd zijn. Verplichte vormingen over bijvoorbeeld omgang met personen met een verstandelijke handicap zijn helaas schaars.

III. Gesprek op 18 september 2015 met psychiaters Philippe Van Cauwenberghe en Ingrid Van de Velde

Dokter Van de Velde is de psychiater die instaat voor de geïnterneerden. Dokter Van Cauwenberghe staat in voor de andere gedetineerden, dit alles behoudens gevallen van spoed of vakantie.

Dokter Van de Velde is in principe tien uren per week aanwezig. Zij ziet per consultatieronde tien tot twaalf geïnterneerden. Zij maakt als psychiater deel uit van het zorgteam dat thans nog bestaat uit drie psychiatrisch verpleegkundigen, een psycholoog en een kinesist. Het zorgteam telt geen ergotherapeut of maatschappelijk werker meer. Het zorgteam kent de geïnterneerden goed, en observeert hen.

Dokter Van Cauwenberghe is 60 uren per maand aanwezig. Hij gaat op donderdag naar de gevangenis van Oudenaarde en Dendermonde. Op andere dagen is hij ongeveer 3,5 uur per dag aanwezig in de gevangenis te Gent. Hij spreekt per dag acht tot tien gedetineerden die dit aanvragen met een rapportbriefje, of die naar hem worden verwezen door de medische dienst of door een penitentiair beampte.

De eerste pijler van de psychiatrische behandeling van geïnterneerden is de medicamenteuze behandeling. Wel 90% van de geïnterneerden is psychotisch, zodat medicijnen noodzakelijk zijn. Daarnaast worden ook gespreks- en activiteitstherapieën beoogd.

Voor de andere gedetineerden beoogt de psychiater vooral het afbouwen van de afhankelijkheid van medicijnen.

De zorgsector wentelt soms de psychiatrische verzorging van geïnterneerden af op de instelling. Het voorbeeld werd aangehaald van een geïnterneerde die medicatie nodig had waarvoor een wekelijkse bloedcontrole nodig was. De psychiatrische instelling wentelde dit af op de gevangenis waar deze medicatie aan deze patiënt uiteindelijk werd toegediend. Nadien kon de patiënt naar de instelling terugkeren.

De huisartsen van de medische dienst en de psychiaters delen hetzelfde medisch dossier.

De problematiek van de aanwezigheid van suïcidale personen in de beveiligde cel werd besproken. Vooraleer de psychiater beslist tot opname van een suïcidale persoon in de beveiligde cel, gaat de psychiater na of er nog een gesprek mogelijk is, of de betrokkene zelf initiatief heeft genomen en hulp heeft gezocht, en of de betrokkene werkelijk in bescherming moet worden genomen. De psychiaters erkennen dat de strafcel zeker niet geschikt is als isolatiecel voor psychiatrische patiënten. De prikkelarme cel die recentelijk werd ingericht, is een goed initiatief, maar kan vanuit psychiatrisch oogpunt nog beter.

Problematisch is dat het toezicht op de gedetineerde in de beveiligde cellen slechts om het kwartier gebeurt en dat er niet, zoals in de psychiatrie, permanent cameratoezicht is. In de beveiligde cel op de vrouwenafdeling is er bovendien een “dode hoek”, een deel van de cel dat niet vanuit het luikje in de deur zichtbaar is.

Psychiatrische patiënten in de beveiligde cel worden niet dagelijks door de psychiater opgevolgd, maar in elk geval wel door de huisdokter. Bij het korte consult aan de beveiligde cel gaat de psychiater niet in de strafcel, tenzij met bewaking.

Voor suïcidale personen zijn onscheurbare kledij en onscheurbare lakens, dekens en kussens slechts in beperkte mate aanwezig. In uiterste nood wordt de suïcidale persoon naakt geïsoleerd.

Medicatie onder dwang wordt alleen in noodgevallen toegediend. Psychiater Van de Velde is zeer sterk gekant tegen medicatie onder dwang. Eerst wordt gepoogd de patiënt te overhalen tot orale inname van het medicijn. Alleen wanneer de toestand geen verder uitstel toelaat, wordt onder dwang een kortwerkend medicijn toegediend.

Voor inspuitingen begeleidt iemand van het zorgteam de geïnterneerde naar de medische dienst. De psychiatrisch verpleegkundigen dienen deze inspuitingen niet zelf toe.

Als voornaamste punten van verbetering voor de psychiatrische zorg binnen de gevangenis pleiten de psychiaters voor het opnieuw voltallig maken van het zorgteam – met een voltallig zorgteam, dat een volledige dag aanwezig is, elke dag in activiteiten voorziet en dat de taken kan verdelen, kan men ongeveer te werk gaan zoals in een psychiatrisch ziekenhuis – en het voorzien van een vanuit psychiatrisch oogpunt toereikende isolatiecel.

IV. Gesprek op 20 oktober 2015 met tandarts Herman Dossche en assistente Wilmot

Tandarts Herman Dossche is al zes jaar actief in de gevangenis. Hij komt wekelijks één keer in de gevangenis. Zijn collega (de heer Guy Poelman) komt één keer om de veertien dagen. In totaal is er per maand een tandarts aanwezig op zes dagen (48 uur). Extra dagen zouden niet worden betaald.

De tandarts werkt als zelfstandige.

Patiënten die de tandarts willen raadplegen, komen op een wachtlijst terecht. Daarop kunnen gemakkelijk 25 personen staan. Op een dag worden er ongeveer 15 mensen behandeld. Soms moeten patiënten een week wachten. Ondertussen krijgen zij dan pijnstillers.

Een raadpleging bij de tandarts wordt aangevraagd via de dokter van de medische dienst, of rechtstreeks door de gedetineerde zelf.

De tandarts vindt dat binnen de gevangenis het ontstaan van een vertrouwensrelatie tussen de patiënt en de tandarts niet evident is. De gedetineerden zijn verplicht om bij de gevangenisstandarts te komen. Buiten de gevangenis zouden zij daarentegen hun tandarts kunnen kiezen. Veel gedetineerden hebben ook een andere opvatting over tandheelkunde. Daardoor eisen sommige gedetineerden dat een tand nog wordt behandeld hoewel de tand in feite verloren is en het extraheren van de tand nog de enige optie is. Regelmatig wordt de tandarts gevraagd een tand te behandelen, zoals die in het land van herkomst van de gedetineerde nog zou worden behandeld, hoewel in de Belgische praktijk een behandeling van deze tand als onzorgvuldig zou worden aangemerkt. Daardoor is het gerucht ontstaan dat de tandarts alleen maar (of teveel) tanden zou trekken. In dit verband merkt de tandarts op dat de geneeskunde is geëvolueerd van een geneeskunde die problemen verhelpt naar “een geneeskunde waarbij de patiënt zich goed bij voelt”. De patiënt vraagt aldus ingrepen die vanuit tandheelkundig oogpunt onwenselijk zijn maar die de patiënt niettemin vraagt omdat hij zich er goed bij voelt (bijvoorbeeld een tand niet extraheren maar pogen te herstellen).

Volgens de tandarts is er door het taalprobleem een verhoogd risico bij de ingrepen, meer dan in een privépraktijk. Aan bepaalde gedetineerden kan bijvoorbeeld niet worden gevraagd of zij allergisch zijn voor verdoving. Tolken zijn er niet. Het laten tolken door gedetineerden is problematisch en dit tolken zou ook veel tijd in beslag nemen. Wanneer de tandarts om één of andere reden (b.v. nog geen onderzoek naar tuberculose) een patiënt nog niet kan behandelen, is het soms door taalproblemen moeilijk aan de patiënt uit te leggen waarom er nog geen behandeling mogelijk is, met alle mogelijke frustraties bij de gedetineerde tot gevolg.

De medische problemen van pas gedetineerde personen zijn niet gekend (tbc, aids, drugsgebruik, etc.). Dit brengt verhoogde risico's met zich mee, zowel voor de patiënten (bijvoorbeeld bij verdoving) als voor de tandarts. De tandarts behandelt deze mensen niet tot er uitsluitel is over mogelijke besmettelijke ziektes. In dit verband vermeldt hij dat er wel speciale mondmaskers voor tuberculose bestaan, maar het is moeilijk werken met zo een masker en deze maskers zijn voor de gevangenisadministratie overigens te duur, zodat zij ook niet worden aangekocht.

Er is onder de gedetineerden een gebrek aan mondhygiëne. Er zijn al pogingen ondernomen om dit te verbeteren, maar zonder veel resultaat.

Soms moet de tandarts ingrepen doen die hij in zijn privépraktijk liever niet zou uitvoeren en zou toevertrouwen aan gespecialiseerde collega's. In de gevangenis is dat echter niet mogelijk. Door transfers van gedetineerden moet de tandarts soms voortwerken op het werk van een collega tandarts (bijvoorbeeld prothese die werd gemaakt op vraag van de tandarts te Merksplas). Dit is niet ideaal, en de vraag rijst wie er verantwoordelijk is als er iets fout loopt.

Protheses worden niet geplaatst als gedetineerden niet langer dan drie maanden in de gevangenis blijven (het plaatsen verloopt in meerdere etappes). Implantaten worden nooit toegekend, omdat dit niet noodzakelijk is en te veel transfers met zich meebrengt. Beugelproblemen worden evenmin in Gent behandeld.

De tandarts ondervindt weinig problemen met de gedetineerden. Als er een vorm van agressie is, is dit vooral verbale agressie.

In verband met de klacht van de gedetineerde dat hij zijn mond niet had kunnen spoelen, bevestigde de tandarts dat dit inderdaad zo is en dat dit ook zo aangewezen is, omdat een spoelbak niet hygiënisch is. Bloed of speeksel moet de gedetineerden uitspuwen in een servet. Sommige gedetineerden met een andere culturele achtergrond zouden het moeilijk hebben met het inslikken van speeksel.

Op de vraag wat voor hem het werken aangenamer zou maken antwoordde de tandarts:

- geen taalproblemen en een betere communicatie met de patiënt;
- een betere beheersing van de risico's bij omgang met gedetineerden met besmettelijke ziekten (tbc) of met gevaarlijke gedetineerden; er is daarvoor geen ondersteuning en de tandarts is daarvoor evenmin verzekerd.

II. MEDEDELING VAN DE DIRECTIE IN VERBAND MET DE ORGANISATIE VAN DE TEWERKSTELLING IN DE GEVANGENIS

Bij maximale tewerkstelling kunnen 220 arbeidsplaatsen ingevuld worden. Daarvan zijn er 80 plaatsen voorzien voor huishoudelijke taken. 140 plaatsen vallen onder het beheer van de Regie van de Gevangenisarbeid. Dit gaat dus over industriële arbeid die wordt verricht voor bedrijven die werk in de werkhuizen van de gevangenis laten uitvoeren.

Op 29 december 2015 bedroeg de gevangenisbevolking 330 mannen en 68 vrouwen. De huishoudelijke tewerkstelling was volledig ingevuld. De industriële tewerkstelling was voor 96 personen verzekerd. De industriële tewerkstelling is marktgebonden en dus variabel.

Daags na hun aankomst in de gevangenis komen de gedetineerden op het rapport bij de directeur. Altijd wordt gevraagd of de betrokkene wil werken. Als de betrokkene tewerkstelling wenst, wordt de naam onmiddellijk in een computerprogramma ingevoerd. Het effectief toekennen van werk gebeurt op basis van deze lijst die chronologisch wordt gevolgd. Wanneer iemand aan de beurt is en weigert, wordt dit op de lijst vermeld en vervalt zijn aanvraag. Slechts door een nieuwe aanvraag in te dienen komt hij terug op de lijst te staan, onderaan weliswaar.

Als een werker niet opdaagt, wordt na twee of drie afwezigheden een rapport aan de directeur (RAD) opgemaakt en komt hij voor het tuchtcollege. De sancties gaan van vermaning tot afzetting.

Als een gedetineerde mag beginnen te werken, wordt hij daarvan in principe de avond voordien verwittigd. Dit wordt jammer genoeg niet altijd even stipt opgevolgd. Als de gedetineerde dan 's morgens om 6 uur wordt verwittigd dat hij zich moet klaarmaken om tegen 7 uur in het werkhuis te zijn, leidt dat wel eens tot ongenoegen.

Gelijke arbeid wordt gelijk vergoed. Poetsen in de bezoekzaal is een onderdeel van een ruimere taak. De gedetineerde in de bezoekzaal doet allerlei taken (bar runnen, drankjes en versnaperingen opdienen, ...) en poetst op het einde ook de zaal. Dit totaalpakket wordt beter betaald dan bijvoorbeeld het louter poetsen in de directiegang.

De bezuinigingen en de daarmee gepaard gaande terugval van het bewakend personeel van 198 naar 180 hebben ook gevolgen voor de tewerkstelling. Voorheen waren 20 geïnterneerden aan de slag met industriële arbeid in de antrozaal. Ze werden er bewaakt en begeleid door 2 personeelsleden onder wie één zorgbeambte. Nu kan daarvoor maar één personeelslid meer worden vrijgemaakt, waardoor slechts 10 geïnterneerden in de antrozaal zijn tewerkgesteld.

III. VERSLAG VAN HET “RAPPORT” BIJ DE DIRECTIE NA AANKOMST VAN DE GEDETINEERDE IN DE GEVANGENIS

Op 10 april 2015 woonden twee maandcommissarissen het rapport bij de directeur voor nieuw aangekomen gedetineerden bij. Dit rapport vindt plaats om 10 uur 's morgens na de dag van hun aankomst. Tijdens hetzelfde rapport komen ook de gedetineerden die een vraag of klacht hebben.

De maandcommissarissen noteerden tal van positieve aspecten:

- een menselijke aanpak. Er wordt geluisterd naar de gedetineerde en de gedetineerde wordt in zijn waarde gelaten, ongeacht of de gedetineerde vriendelijk, agressief, té praatgraag dan wel bedeesd is.
- geen overmatige inzet van penitentiair beambten om de veiligheid te garanderen. De veiligheid wordt door een gemoedelijke sfeer en wederzijds respect verzekerd. Tijdens het rapport is één directielid en één penitentiair beambte in de ontvangstruimte aanwezig; de beambte zorgt ook voor de administratieve kant van het onthaal (input in Sidls, ...). Buiten de ontvangstruimte staat er ook een penitentiair beambte.
- voldoende informatie tijdens het onthaalgesprek. De reden voor het verblijf wordt besproken, er wordt bekeken of en welk werk de gedetineerde wil, er wordt een afspraak met PSD/psychiater geregeld, er wordt gewezen op het huishoudelijk reglement en in de mate van het mogelijke wordt er een antwoord geboden op de verzuchtingen van de gedetineerde (bijvoorbeeld het veranderen van cel zodat rokers en niet-rokers worden gescheiden worden).
- gebruik van de taal van de gedetineerde. Wanneer de gedetineerde het Nederlands niet machtig was, werd zo mogelijk het gesprek gevoerd in een taal die de gedetineerde kende (in casu: Frans).

Bij aankomst in de gevangenis krijgen de gedetineerden een onthaalbrochure. In de ontvangstruimte is het huishoudelijk reglement beschikbaar in verschillende talen. De vertaalde versies zijn evenwel niet meer volledig up-to-date. Zo blijken de wetswijzigingen uit 2013 en 2014 (met onder andere de nieuwe regeling omtrent de fouilleringen en de nieuwe tuchtinbreuken en verzwaring van de sancties) nog niet te zijn opgenomen. Het is

verkieslijk dat, zoals bijvoorbeeld in Frankrijk⁹, een zeer gedetailleerd en toegankelijk 'welkomstboekje' door het centraal bestuur in negen verschillende talen wordt opgesteld, waarbij voor de instelling specifieke bepalingen in het eigen huishoudelijk reglement (en in een apart addendum) worden opgenomen.

⁹ Zie <http://www.justice.gouv.fr/prison-et-reinsertion-10036/la-vie-en-detention-10039/je-suis-en-detention-guide-du-detenu-arrivant-19214.html>